

záky; prchají z těch měst, nevyčkávajíce ani příchodu svrchu dotčených vojsk: z Pačkova, Ziegenhalsu, z Frankenštejna, z města Otmuchova, z Krotkova, z Břehu, z Olavy, ze Střelína. I vévoda minstrberský se jim se svými 25 měšťany poddal. Utíkali též z Reichenbachu. Okolo něho zůstali ve dny velikonoční, a tam přišli k nim z Čech páni i z měst vojsko veliké. S nimi se vrátili do Slezska přes hrad Sobotku, z něhož lidé utečou a naši jej zaplní svými. Potom dobudou mnoha dobrých tvrzí a ze Středy přivezou zásoby na hrad. Pak opět vévodové s městy seberou svá vojska u Lehnice. Naši 30 proti nim táhnou na Goldberg. A všichni, když uzří Čechy, v noci prchají k měštům. Potom dobudou Češi města Hojna, mnoho lidí pobijí a město zapálí. Pak táhnou k Vratislavi a zapálí jim předměstí, ačkoli v městě měli na sto tisíc lidí z jiných rozličných měst i ze vsí. Potom zpustošivše a spálivše mnoho vsí, městeček i tvrzí, odehnali i mnoho stád skotu i bravu 35 a vrátili se do Čech ke svátku letnic.

1 *obě polní vojska*: tábořské i sirotčí – 2-3 s *Janem Tovačovským*: Jan Tovačovský z Cimburka, moravský šlechtic, stoupenec husitství, otec Cibora Tovačovského (n. zde na s. 351) – 5 *kolem Ořechova*: kolem Ořešan (na vých. straně Malých Karpat jako ost. uv. města) – 5-6 *město hrabat od svatého Jiří*: Svätý Jur – 6-7 *u Pošoně neboli Prešpurka*: maďarské a německé jméno Bratislavy – 9 *Nového Města*: N. Mesta nad Váhom – 10 *Brod*: Uherský Brod – 12 *měst Ketři a Osoblahy*: města Ketř na Hlubčicku (v dnešním polském Slezsku) a Osoblaha na Krnovsku – 13 s *Hradcem*: s Hradcem u Opavy – 18 *biskup*: vratislavský biskup Konrád Olešnický – 23-31: města a hrady Pačkov, Ziegenhals, Otmuchov, Sobotka . . . Hojno ve Slezsku mezi Kladskem a Odrou – 24 *vévoda minstrberský*: Jan – 25-26 *ve dny velikonoční*: kolem 4. dubna 1428 – 26 *z měst*: z husitských měst – 35 *ke svátku letnic*: 23. května 1428

KRONIKA BARTOŠKA Z DRAHYNIC

Bartošek z Drahydic, drobný neučený šlechtic v karlštejnských službách, je svou povahou blízký zemanským válečníkům, kteří promlouvali ve Starých letopisech. V mládí poznal dosti svět (r. 1408 byl v Itálii) a válku prožil nejdříve snad ve službách předního katolického magnáta z Podbrdsk, Hanuše z Kolovrat, pak na Karlštejně. Všiml si povytce válečných událostí, a to nejen z nejbližšího okolí, jemuž ovšem věnoval zvláštní pozornost, ale i z končin vzdálenějších, takže historie husitských válek má v něm v rozličných podrobnostech spolehlivého zpravodaje. Tento prostý katolik byl sice ve shodě se stanoviskem římské strany přívržencem krále Zikmunda, ale i o druhé straně vypráví poctivě a objektivně. Jeho strannická příslušnost mu nevadila, tak jako jiným, v tom, aby byl dobrým Čechem. – K jeho kronice je ještě přidána pestrá směs zpráv o událostech z let 1310 až 1460. Na rozdíl od Bartoškovy vlastní kroniky, zachycující události z let 1419 až 1442 a psané barbarskou latinou, ještě víc prostoupenou bohemismy než latina tak řečného starého pražského kolegiáta, je tento přídavek aspoň zčásti český.

Téhož roku, totiž 1434, v neděli na den svatého Kryšpína v oné slabice cris-pan, 30. dne měsíce května, v hodinu nešporní nebo tak kolem ní, na

indikci dvanáctou, dne třetího před kalendami červnovými, v šestnáctém stupni slunečním, kdy byla nedělní litera C, ve čtvrtém roce papežování
5 nejsvětějšího v Kristu otce a pána, pana Eugenia, v druhém pak roce císařské vlády nejjasnějšího knížete a pána, pana Zikmunda, boží milostí císaře římského, vždy rozmnožitele říše, a krále uherského, českého, dalmatského, charvátského atd., v den, kdy bylo slunce ve znamení Blíženců a měsíc
10 v ocase neboli na konci Ryb, mezi městy Kouřimí a Českým Brodem blíže vsi... vstoupili v boj vznešení a urození páni, pan Menhart z Hradce, pan Ptáček z Lipého, jinak z Rataj a z Polné, pan Aleš ze Šternberka, jinak z Holic, páně Čenkův syn z Veselé, jinak z Vartmberka, pan Herant z Kunštátu mladý, sídlem na Poděbradech; ze strany však pana Oldřicha z Rožmberka pan Mikuláš rytíř řečený Krchlebec, Chval z Chmelného, jeho hejtmani, Janek Předborův s lidem řečeného pana Oldřicha z Rožmberka, jak se
15 pravilo, s dvěma sty nebo o něco méně jezdcí a s osmi tisíci pěších, i pan Jan ze Švamberka, velkomožný pan Aleš z Žeběrka, pan Boreš, třebas pěší a chudý, z Oseka, Zdeněk z Drštky, Protiva ze Svojšína, Hádek z Paběnic, bratři Burián a Jan z Bukštejna, rozliční zemani z kraje plzeňského a někteří měšťané z Plzně, Bohuslav, purkrabí pana Jana z Rábí, Václav Vorlejš z Frimburka, Ruprecht z Kočova a lid pana Václava z Michalovic křižovníka, seděním na Strakonících, Václav Strúch, velhartický purkrabí dříve řečeného pana Menharta, Diviš řečený Bořek, Petr Zmrzlík ze Svojšína, seděním na Orlíku, Beneš z Myšlína u Mirovic, Vilém z Jaroslavic, pod-
25 purkrabí na hradě Karlštejně se svými druhy z téhož hradu, totiž Matějem řečeným..., Štěpánem řečeným Štětinou, Václavem ze Skrhlova, Linhartem, služebníkem Bartoška z Drahyne, Matějem Černým, Maříkem, Pechem a dvěma kopiníky i s četnými jinými, jízdnými i pěšimi; a též někteří měšťané ze všech měst pražských a měšťané z Mělníka; řečení páni, rytíři,
30 měšťané i zemani, majíce všichni dohromady, jak se obecně říkalo, tisíc jezdců a deset tisíc pěších nebo o něco méně a dvanáct nebo o něco méně kop vozů s příslušnou výstrojí a s děly; a Černín, pan Petr z Chlumce, pan Beneš z Dubé, seděním na Kozlím, Jakoubek z Božejova, purkrabí ovdovělé paní Brechty z Konopiště s lidem řečené paní, z jedné strany; a kněz Prokop
35 Holý, tehdy hejtman sekty táborské, se samými tábory polními a Jan řečený Čapek ze Sán, tehdy nejvyšší hejtman Žižkovy sekty sirotků, podobně v poli už dvanáct let bez přestávky válčících, a kněz Prokúpek řečený Prokop Malý a Ondřej řečený Keřský, hejtman též táborských z Tábora, s měšťany odtamtud i s měšťany z Berouna, Slaného, Žatce, Loun, Kouřimě, Kolína,
40 Hor Kutných, Českého Brodu, Čáslavě, Nymburka, Hradce Králové, Jarměře, Trutnova, Dvora, Vysokého Mýta, Klatov, Prachatic, Domažlic, Písku, Litoměřic, Roháč z Dubé, Zajímač z Jevišovic s jinými svými společníky, jak se obecně říkalo, sedm set jízdných a devět tisíc nebo méně pěších, ... vozů, čtyřicet i více děl řečených *húfnice* s jinými děly i s jejich

45 výstrojí ze strany druhé. A svrchu řečení páni, předstírajíce, jako by od nich utíkali i od ocasu svých vozů, sešikovali nejlepší lid pana Oldřicha z Rožmberka dříve řečeného, z krajů plzeňského a prácheňského, pana Menharta i z Karlštejna v ocasu i zavírce svých vozů s korouhví pana z Rožmberka tajně a skrytě, k zemi sklánějíce kopí i samostříly, jež drželi, a odvrátivše
50 jaksí zadek i ocas svých vozů od oněch nepřátel tábořských i sirotčích atd., jako by se pokoušeli ustoupiti a utéci. Posléze sami nepřátelé je pronásledovali se svými vozy k ocasu vozů panských, z děl silně střílejíce a křičíce: „Běží, běží a utíkají!“ A přiblíživše se k vozům panským se svými vozy asi na půl honu nebo o něco méně, útočně vypadli ze svých vozů, chtějíce
55 vniknout do vozů panských. Tu lid panský a páni, zdvihnuvše plachtu neboli korouhev pana Rožmberka a jinou, ven ze svých vozů proti nim již blízko jsoucím vypadli a mužně s nimi bojovali a je tak odvážně a prudce bili, co bys dořikal onen žalm „Smiluj se nade mnou, bože“ (Ž. 56). Táboři a sirotci se obrátili a dali se na útěk a chtěli se vrátit do svých vozů, aby se
60 v nich zavřeli. Tu dříve řečení páni a lid, s nimi se tak rychle a hbitě bijíce, stíhali je, že s nimi vběhli do jejich vozů a tam v týchž vozech řečené kněze, oba Prokopy zmíněné, i více kněží z jejich zlořečené sekty zabili; a mnohé z nich ve vozech i na útěku z vozů, stíhajíce je, pěši i jízdné, pobili a usmrtili; a podhejtmany Jíru Ušatého i Mareše Kršňáka zajali. A tak se obecně říkalo
65 od těch, kteří tam tehdy byli, že dříve řečené sekty měly deset tisíc a půl třetího sta lidí a sami totéž říkali, ale uteklo jich sotva tři sta. Ty všechny na místě i na útěku k Českému Brodu a blízko Brodu pobili a spálili, také všechny vozy, děla, zbraně i výstroj jim vzali. Řečený však Čapek a Ondřej Keřský, svrchu uvedení hejtmáni, utekli do Kolína na koních a s nimi malý
70 počet jejich pěších druhů.

1 *na den svatého Kryšpína*: jeho památka se slavila 25. října, někdy také 30. května; zde jde o druhý termín – 1-2 *v oně slabice cris-pan*: časový údaj podle veršovaného kalendáře, zv. *cisiojanus*, v němž byly dny vyznačeny slabikami hlavně podle svátků příslušných světců; v obvyklém víceslabičném údaji je pro datování rozhodující první slabika (zde *cris*), ostatní mají jen kontrolní povahu – 2 *v hodinu nešporní*: asi mezi 4. a 5. hodinou odpolední – 3 *na indikci dvanáctou*: obšírné udání data rozličným způsobem, jindy v takové míře neužívaným, spolu s připojením roku papežské a císařské vlády, je charakteristické pro katolika Bartoška; chtěl tu zřejmě zbytkem svého školního vzdělání naznačit důležitost události; *indikce*: číslo označující, kolikátý je daný rok v patnáctiletém cyklu; *kalendy*: v římském kalendáři první den v měsíci; *stupeň sluneční*: číslo označující, kolikátý je rok v osmadvacetiletém cyklu; *nedělní litera*: sloužila k zjištění, na které dny případnou neděle v roce určeném v tomto cyklu – 5 *Eugenia*: Eugenius IV. byl papežem v l. 1431-1447; *v druhém pak roce...*: Zikmund se stal císařem až v květnu 1433 – 7 *rozmožitele říše*: středověký překlad lat. *augustus* (= vznešený, posvátný; *pak* součást titulu panovníků) spojením se slovem *augeo* (= množit, zvětšovat) – 10 *blíže vsi...*: jméno Lipan nebo Hřibů vypadlo Bartoškoví z paměti; *páni...*: výčet účastníků je leckde charakteristický proto, že ukazuje autorův vztah k jednotlivým

osobám, které z nich blíž znal a jichž si zvláště vážil; podrobnější zprávu o nich i o bitvě samé podal Bartoškovi jeho sluha Linhart, níže připomenutý; z *Hradce*: z Jindřichova Hradce – 10-11 *pan Pláček*: Hynek Ptáček z Pirkštejna – 12 *páně Čeříkův syn*: Jindřich z Vartemberka – 12-13 *pan Herant z Kunštátu mladý*: Jiří z Poděbrad, tehdy čtrnáctiletý – 14 *Krchlebec*: purkrabí zvíkovský – 18 *Hádek z Paběnic*: patrně Jan Olkmai, řečený Had z Paběnic, připomínaný na Chotěšovsku r. 1432 – 19 z *Bukštejna*: z Gutštejna – 22 *Václav Strůch*: v letech 1430-1433 byl velhartickým purkrabím Petr Štrouch z Chlumku – 23 *pana Menharta*: Menharta z Hradce; *Bořek*: Diviš Bořek z Miletínka – 25-26 *Matějem řečeným...*: jméno u Bartoška nevedeno – 32 *Černín*: Jan Černín z Vysoké (z Mlázovic); *Petr z Chlumce*: Petr z Janovic na Vysokém Chlumci – 33-34 *paní Brechty*: Perchty ze Šternberka, matky Zdeňka ze Šternberka – 41 *Dvora*: Dvora Králové – 42 *Zajímač z Jevišovic*: Sezima z Kunštátu, držitel sázavského kláštera – 44 *pěších*: v latinském textu vypadlo příslušné slovo „pěších“ a stejně údaj o počtu vozů; *hůfnice*: české slovo v latinském textu – 53-54 *asi na půl honu*: asi na 80 m

PROKOP, PÍSAŘ NOVOMĚSTSKÝ LATINSKÁ KRONIKA

Jde o nedokončenou kroniku novoměstského písaře Prokopa, známého též jako skladatele české veršované kroniky. V latinské kronice, psané od r. 1476, znamenal autor i zlomky časových českých satirických popěveků z doby počátků husitských bouří. (O autoru viz podrobněji zde na s. 104.)

Když tedy bylo v Čechách zvěstováno, co se stalo v Kostnici s Janem Husem i Jeronýmem, jejich žáci a následovníci, všichni se sešedše dohromady, nejprve posvětili památku zemřelých, potom složí jejich historii s hymny, prózami i kantiky a oslavují jejich svátek každoročně až do dneška. A laikům složili českou píseň *V nádeji boží mistr Hus Jan*, kterou i s jinými písněmi proti papeži a svaté církvi boží zpívají v kostelích, v krčmách, i žáci po domech na vzpomínku. Mezitím byl skoro po dvě léta interdikt pro mistra Jesenice, doktora, po celé Praze i na Hradě pražském: jen na Hod boží velikonoční a podobně na Hod boží svatodušní se sloužila mše, na žádné jiné dny se však bohoslužba nekonala, takže věrní katolíci byli nuceni na mše chodit ven z Prahy, do Psár, do Ovence, k blahoslavené Panně za Prahou pod Vyšehradem a do Buben; těm se viklefovcí posmívali říkajíce: „*Na pes, na hovnec, na buben.*“

Ovšem tato exkomunikace byla věřícím k největší škodě, neboť Čeněk z Veliše, tehdy nejvyšší purkrabí Hradu pražského a poručník statků pána z Rožmberka, zjednal jakéhosi Heřmana, světícího biskupa, jenž mnoho žáků vysvětil na Lipnici, hradu téhož Čenka; ti, přišedše do Prahy a do rozličných míst království, podávali lidu laickému pod obojí způsobou, v českém jazyku zpívali i četli mše. Množství lidu začalo se k nim přiklánět, a tak vyhnavše z kostelů zákonné faráře, uvedli tam, sami laici, své kněží.